Samir Sahib oğlu MƏMMƏDOV
3 Saylı Regional Ekologiya və Təbii Sərvətlər İdarəsinin məsləhətçi-müfəttişi
Bakı Avrasiya Universitetinin magistrantı
https://doi.org/10.30546/4.71.73001.2024.02.034

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA İNFLYASİYA VƏ ONUN İQTİSADİYYATIN PUL-KREDİT TƏNZİMLƏNMƏSİNƏ TƏSİRİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi - müasir şəraitdə pul siyasətinin həyata keçirilməsi prosesində inflyasiya proseslərinin mahiyyəti, rolu və əhəmiyyətini araşdırmaqdır.

Tədqiqatın metodikasını – iqtisadi nəzəriyyənin müddəaları, dialektik məntiq, sistemli və kompleks yanaşma müddəaları, inflyasiya ilə əlaqədar qanun və qərarlar, milli və beynəlxalq uçot standartları,ölkə və xarici iqtisadçı alimlərin həmin məsələlərlə bağlı tədqiqat işləri təşkil edir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - İnflasiyanın tənzimlənməsi siyasətinin aparılmasının vacibliyi, onun stabil saxlanılması və qarşııya çıxa biləcək problemlərin qarşısının alınması, antiinflasiya siyasətinin düzgün şəkildə aparılması məqalənin əsas tətbiqi əhəmiyyətidir.

Tədqiqatın nəticələri - İnflyasiyanın ən birinci və vacib səbəbi pul təklifinin artmasıdır. Bu əsasən monetaristlərin mövqeyidir və onların fikrincə, yüksək inflyasiyanı yalnız yüksək pul təklifi ilə idarə etmək olar.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - Əsas növlər, inflyasiya proseslərinə təsir edən amillər, o cümlədən pul siyasətinin əsas göstəriciləri və riskləri müəyyən edilmişdir. Son illərdə inflyasiyanın dinamikası və onun pul siyasəti alətlərinə təsiri təhlil edilir. İnflyasiyanın dəyişməsi ilə işsizlik nisbətləri arasındakı əlaqəni ortaya qoyur, ölkədə inflyasiya proseslərinin və işsizliyin səviyyəsindən asılılığı əsaslandırılır. Həmçinin, iqtisadiyyatın pul-kredit tənzimlənməsinin əsas problemləri işıqlandırılır və müəyyən edilmiş problemlərin həlli üçün tədbirlər təklif edilir.

Açar sözlər: İnflyasiya, pul-kredit siyasəti, maliyyələşdirmə dərəcəsi, fiskal siyasət, ÜDM (ümumi daxili məhsul).

Giriş

Tədqiqatçıların qeyd etdiyi kimi, iqtisadi nəzəriyyədə inflyasiya nəzəriyyəsindəki kimi pozğunluqların olacağı bir sahə yoxdur. İnflyasiya problemləri ilə müəyyən edilən qiymət artımı və pulun dəyərdən düşməsi məsələləri həmişə diqqət mərkəzində olub. Xaricdə işlənib hazırlanmış çoxsaylı inflyasiya konsepsiyaları müəyyən dərəcədə konvensiya ilə iki növə bölünə bilər: təkfaktorlu və çoxfaktorlu. Birinci halda əsas diqqət böyük əksəriyyət tərəfindən təsiri tanınan amilin öyrənilməsinə yönəldilir: pul kütləsi, əməkhaqqı xərcləri, vergilərin səviyyəsi, dünya pul təklifi, məzənnə və s.

Ayrı-ayrı amillərin Azərbaycanda vəziyyətə təsirini, xüsusən də qeyri-adekvat vergi dərəcələrinin inflyasiyaya təsirini izah etmək üçün inflyasiyanın təkfaktorlu nəzəriyyələri faydalıdır. Əgər xaricdə və MDB ölkələrində optimal vergi dərəcəsi (Laffer əyrisi) ilə bağlı uzun-uzadı müzakirələr gedirdisə, onda Azərbaycanda bu problem lazımi peşəkar və siyasi müzakirələr aparılmadan həll olunub. Bundan əlavə, daxili qiymətləri dünya qiymətlərinə yaxınlaşdırmaqla, manatı dünya valyutalarına nisbətən ucuzlaşdırmaqla, xarici valyuta təklifini artırmaqla Azərbaycanda inflyasiya "idxal edilib".

İnflyasiyanın multifaktor konsepsiyaları mürəkkəbliyinə görə az işlənib. Onların arasında, fikrimizcə, C.Keynsin yaratdığı inflyasiya nəzəriyyəsinə üstünlük verilməlidir. Sonradan Keynsin ideyaları əsasında çoxsaylı konsepsiyalar, o cümlədən "tələb inflyasiyası" və "xərc inflyasiyası" qurulsa da, nəzəri baxımdan onlar Keynsin nəzəriyyəsi ilə müqayisədə prinsipial olaraq yeni heç nəyi ehtiva etmirdilər. Neoklassik məktəbin baxışlarından fərqli olaraq Keyns

pul kütləsinin hərəkətini və istehsalın inkişafı ilə bağlı qiymətləri və onunla əlaqəli olmayanları fərqləndirirdi. Keynsə görə, pul kütləsinin və qiymətlərin mülayim artımı ilə artan effektiv tələbin bir hissəsi iqtisadiyyatın inkişafını müəyyən edir. Digər hissəsi isə iqtisadi artımdan asılı olmayaraq qiymət səviyyəsinin artmasına səbəb ola bilər, yəni həqiqi inflyasiya üçün əsas ola bilər. Keyns nəzəriyyəsinin digər fundamental cəhəti artan əmtəə qiymətlərinin, əməkhaqqının, faiz dərəcələrinin və valyuta məzənnələrinin real qarşılıqlı təsiri nəticəsində inflyasiyanın öyrənilməsidir [2, s.33].

Ümumiyyətlə, qeyd etmək olar ki, inflyasiyanın bütün nəzəriyyələri bir-birini istisna etmir, əksinə, tamamlayır. Onlar iqtisadi həyatın bir hadisəsi kimi onun mürəkkəbliyi prosesini və nəzəri təhlilinin müxtəlif səviyyələrini əks etdirir. Onların hər biri ayrılıqda götürülərək mürəkkəb multifaktorial prosesin aspektlərindən birini səciyyələndirir. İnflyasiyanın müxtəlif növ pozuntular kimi başa düşülməsinə gəlincə, onu aradan qaldırmaq lazımdır.

Müasir inflyasiya anomaliya deyil, ictimai təkrar istehsal və inkişafa xas olan ziddiyyətlərin həm nəticəsi, həm də həlli yoludur. İnflyasiyanın mənbələrinin təkcə iqtisadi sahədə deyil, həm də ictimai-siyasi sferada, sosial həyat tərzində, müasir sənaye cəmiyyətinin fərdi və sosial psixologiyasında köklərə malik olduğunu deməyə əsas var. Bu o demək deyil ki, inflyasiya ilə barışmaq lazımdır, sadəcə olaraq, onunla təkcə pul və fiskal siyasətin qısamüddətli metodları ilə mübarizə aparılmamalıdır [8, s.36] Struktur yenidənqurma şəraitində bazar iqtisadiyyatının inkişafının postindustrial mərhələsinə keçidi təmin etmək üçün də dərin transformasiyalar zəruridir. Dünyada müşahidə olunan internetdən iqtisadi istifadənin genişlənməsi, rəqabətin güclənməsi, vahid istehsal xərclərinin əhəmiyyətli dərəcədə azalması, texnologiyanın yenilənməsinin sürətlənməsi, yaxın illərdə yeni marketinq ideyalarının və peşələrinin meydana çıxması hesablamalara görə, tədqiqatçılara, mal və xidmətlərin qiymətlərinin azalması ilə əhalinin gəlirlərinin əhəmiyyətli dərəcədə artmasına gətirib çıxarır. Ola bilsin ki, əsrlərdən bəri davam edən inflyasiya problemi bu yolla həllini tapsın [10, s. 109].

İnflyasiya nəzəriyyəsinin praktiki istifadəsi onun ölçülməsi, elastikliyini müəyyən etmək, mülayim inflyasiyanın iqtisadi inkişafa təsirini müəyyən etmək və sonuncunu həqiqi inflyasiyadan ayırmaq mürəkkəbliyinə görə çətindir. Tədqiqatlar göstərir ki, aşağı inflyasiya, ən yaxşı halda, milli iqtisadiyyatın struktur restrukturizasiyası şəraitində iqtisadi artım üçün zəruri, lakin kafi olmayan şərtdir. Bir çox inkişaf etməkdə olan və inkişaf etmiş ölkələrdə yüksək inflyasiyanın iqtisadi artıma təsiri həlledicidir və aşağı templərlə milli iqtisadiyyatın inkişafı üçün zəif institusional və ya qanunvericilik bazasından daha az əhəmiyyətli maneə ola bilər.

Əsas problem həqiqi inflyasiyanın müəyyən edilməsi üçün mütləq və nisbi qiymətlərin dinamikasının müqayisəsidir. Əgər milli iqtisadiyyat inkişaf edirsə, o zaman yeni nəsil maşın, avadanlıq, istehlak mallarının və s.-nin istifadəsi nəticəsində qiymət artımları baş verə bilər.Daha məhsuldar əmək vasitələrindən və yüksək keyfiyyətli istehlak mallarından istifadə etmək, daha yüksək keyfiyyətli məhsul istehsalına keçid deməkdir. [7, s.39].

Belə ki, tələbatın artması səbəbindən tikinti materiallarına qiymətlər qalxa bilər. Bu halda istehlakçı effekti tikinti materiallarının istehlak xüsusiyyətlərinin dəyişməsindən asılı olmayaraq, mənzil probleminin həllinin başqa səviyyəsinə keçiddən ibarətdir. Belə bir dəyişiklik müşahidə olunsa da, tikinti materiallarına artan tələbatı ödəmək üçün ümumilikdə qiymətlər tələblərə uyğun olaraq qalxır. [6, s.43].

Əmtəə qiymətlərindəki artımın inflyasiya komponentinin dəqiq ölçülməsi, görünür, qeyri-mümkündür. Antiinflyasiya siyasətinə haqq qazandırmaq baxımından bu, tələb olunmur. Keynsin yazdığı kimi, əməkhaqqını artırmaq qiymətləri aşağı salmaqdan daha asandır. Buna görə də inkişaf etmiş ölkələr nisbi qiymətləri tənzimləməklə inflyasiya ilə mübarizə aparırlar. Eyni zamanda, əmtəə qiymətlərinin artımının bazar mexanizmlərinin xüsusiyyətləri nəzərə alınır [3, s.97].

Klassik siyasi iqtisad daha sonra neoklassiklər və neoklassik sintezin nümayəndələri tərəfindən marksist nəzəriyyədə müxtəlif modifikasiyalarla təkrarlanan mücərrəd qiymət modelini irəli sürdü. Bu model təklif qiymətlərinin kortəbii olaraq tələb qiymətləri səviyyəsinə endirilməsi ilə tələb

və təklif qiymətləri arasında tarazlığın əldə oluna biləcəyi barədə yanlış fərziyyəni ehtiva edir. İdeal rəqabət bazarında tələb və təklif qiymətlərinin klassik sxem üzrə əlaqələndirilməsi mexanizmi ümumiyyətlə yoxdur: satıcıların və ya alıcıların heç biri heç bir yerdən götürülmüş sabit dəyər kimi görünən məhsulun qiymətini dəyişdirə bilmir. Qeyri-kamil rəqabət bazarında, bu sxemə görə, əmtəə istehsalçılarının qiymətləri nəinki yüksəltməyə, hətta tələbə uyğun olaraq aşağı salmağa kortəbii məcburiyyətinin “görünməz əli” mövcuddur. Reallıqda isə kütləvi şəkildə kortəbii qiymət endirimləri prinsipcə mümkün deyil. [2, s.67].

Canlı və təcəssüm olunmuş əməyin məhsuldarlığının aşkar artmasına baxmayaraq, göründüyü kimi, istehsal vahidinə xərclərin azaldılmasını və müvafiq olaraq bazar qiymətlərinin azalmasını təmin etməlidir, sonuncular durmadan artır. Üstəlik, dövlətin qiymət prosesinə ən az müdaxilə etdiyi dövrdə, yəni kortəbii “gözəgörünməz əl” üçün ən geniş imkanların olduğu dövrdə inflyasiya partlayışları və hətta hiperinflyasiya müşahidə edilir.

İnflyasiyalı qiymət artımları bazar iştirakçılarının iradəsi ilə baş verir. Qanunvericiliklə məhdudlaşdırılmayan şərtlər və qiymət mürəkkəbliyi şəraitində hər bir təsərrüfat subyekti özbaşına qiymətləri liberallaşdırmaq qərarına gəlir. O, təklif qiymətlərini tələb qiymətlərindən yüksək təyin edə bilər. Qısa müddətdə tələb adətən qiymətə qeyri-elastik olduğundan, qiymət artımının lideri tələb yeni, daha yüksək qiymətlə tarazlıq səviyyəsinə enməzdən əvvəl istehlakçı gəlirlərini öz xeyrinə yenidən bölüşdürməyə nail olur. Qiymət artımında liderlərin ardınca onların tərəf müqabilləri də inflyasiya yarışına qoşulur. Nəticədə, liderlər tərəfindən qaldırılan inflyasiya dalğası xərclərin artmasına səbəb olur və onlar artıq birtərəfli (yəni kortəbii) qiyməti aşağı sala bilmirlər [9, s.55].

Bazar qiymətlərinin müəyyənləşdirilməsinin real mexanizmi ondan ibarətdir ki, qiymətlərin aşağı salınması prosesində əvvəlki maya dəyəri artımının milli təsərrüfat zəncirlərinin həlqələrinə daxil olan bütün təsərrüfat subyektləri iştirak etməlidir. İnkişaf etmiş ölkələrdə bazar qiymətlərinin yaradılması və tənzimlənməsi ilə bağlı müxtəlif nəzarət prosedurları işlənib hazırlanmışdır. Bir qayda olaraq, inkişaf etmiş ölkələr idxal etdikləri enerji resurslarının, metalların və digər məhsulların dünya bazarında qiymətlərinin mütləq azalmasına nail olurlar [11, s.29].

İnkişaf etmiş ölkələrin daxili əmtəə bazarlarında inflyasiya zamanı yaranan qiymət disbalansı adətən qiymət paritetlərinin tənzimlənməsi yolu ilə aradan qaldırılır. Eyni zamanda bərabərsizlik yaradan sənaye sahələrinin məhsullarının qiymətləri dondurulur ki, bu da disproporsionallıqdan zərər çəkmiş sənaye sahələrinin məhsullarının qiymətləri ilə müqayisədə onların nisbi ucuzlaşmasına səbəb olur. Sonunculara, öz növbəsində, qiymətləri icazə verilən inflyasiya dərəcəsi daxilində dəyişməyə “icazə verilir”[12, s.145].

Milli iqtisadiyyatın inkişafı və yüksəlişi daha çox Mərkəzi Bankın həyata keçirdiyi pul siyasətinin səmərəliliyindən asılıdır. Bu, kifayət qədər təsirli güc alətidir, onun köməyi ilə ölkəni böhrandan çıxara və ya əksinə, iqtisadiyyatda baş verən mənfi tendensiyaları daha da gücləndirə bilərsiniz. Pul siyasəti ilə bağlı səmərəli qərarların əsasını aşağı inflyasiya təşkil edir. İnflyasiya iqtisadi nəzəriyyədə və pul siyasətinin həyata keçirilməsində aktual problemdir. İnflyasiya “şişkinlik”, “genişlənmə”, yəni iqtisadi sistemdə qiymət artımına sabit tendensiya ilə xarakterizə olunan makroiqtisadiyyat fenomeni kimi müəyyən edilir. İnflyasiyanın pul siyasətinin həyata keçirilməsinə və ölkədə iqtisadi vəziyyətə təsirini müəyyən etmək üçün inflyasiyanın səviyyəsinin dinamikasının, ÜDM-in və işsizliyin dinamikasının təhlili aparılmalıdır.

2018-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında inflyasiya ardıcıl olaraq aşağı səviyyədə - 2,2-2,4% səviyyəsində qalır. İnflyasiya gözləntiləri isə əksinə, qeyri-sabit və qeyri-bərabərdir. Bu baxımdan onların qiymət konyunkturasının dəyişməsinə həssaslığını daha da azaltmaq lazımdır. 2018-ci ilin dekabr ayında illik inflyasiya 3,7% təşkil edib. Bu, ərzaq bazarlarında tələb və təklif balansındakı dəyişikliklərin nəticəsi idi. İnflyasiya göstəriciləri artır. Milli valyuta ilin əvvəlindən zəiflədiyi üçün müəssisələrin qiymət gözləntiləri yüksəldilib. İnflyasiya gözləntilərinin dinamikası müəyyən edilməyib. Fevralda inflyasiya 5%-ə yüksəlib. İnflyasiyanın artmasında ərzaq məhsullarının bahalaşması mühüm rol oynamış, əhalinin inflyasiya gözləntiləri bir qədər də yüksəlmişdir. 2019-cu ilin iyun ayında illik inflyasiya yavaşlayır və 2019-cu ildə 3,5% təşkil edir. 2019-cu il ərzində

inflyasiya gözləniləndən daha sürətlə yavaşladı. İlin əvvəlindən manat möhkəmlənir, ölkələrdə və ticarət tərəfdaşlarında inflyasiya səngiyir. İdxal mallarının bahalaşması səngiyib. 2019-cu ilin sonunda Ölkə Mərkəzi Bankı inflyasiyanın 2,9-3,2% olacağını proqnozlaşdırmışdı. [4, s.27].

2020-ci ilin əvvəlində inflyasiya proqnozlaşdırılandan daha sürətlə yavaşladı. Fevralda illik baza inflyasiyası 3,5% təşkil edib. İdxal mallarının bahalaşması rublun mövqelərinin möhkəmlənməsi ilə məhdudlaşır. Məhdud tələb inflyasiyaya, o cümlədən xarici tələbata təsir göstərir. 2020-ci ilin yaz və yay aylarında inflyasiya səviyyəsi aşağı olaraq qalır və 2,7-3,1% təşkil edir. İnflyasiyanın bu səviyyəsinə səbəb koronavirus pandemiyasının təsirlərini yumşaltmaq və struktur məhdudiyyətləri aradan qaldırmaq üçün görülən tədbirlər olub. Bu dövrdə istehlak qiymətlərinin dinamikası heterojen olmuşdur. Bu, özünütəcrid rejiminin tədricən azaldılması kontekstində mal və xidmətlərin tədarükünün tədricən və qeyri-bərabər bərpası və azalmış tələbin reallaşması ilə bağlıdır. Dekabrda inflyasiya 4,9%-ə yüksəlib. Burada inflyasiya Mərkəzi Bankın proqnozundan yüksəkdir. Qiymətlərə təzyiq artıb. Koronavirus infeksiyasının yayılması təhlükəsindən işçilərin və onların məhsul və xidmətlərinin istehlakçılarının qorunması ilə bağlı müəssisələrin xərcləri artıb. Pandemiyanın təsiri ilə bağlı qeyri-müəyyənlik qalmaqdadır. 2021-ci ilin əvvəlindən inflyasiya səviyyəsi Azərbaycan Mərkəzi Bankının proqnozundan bir qədər yüksək olub. 2021-ci il fevralın 12-də inflyasiya 5,2% təşkil edib. İstehlak mallarının müəyyən kateqoriyalarında artım olduğu üçün inflyasiya gözləntiləri pandemiyadan əvvəlki dövrlə müqayisədə yüksək olaraq qalır. 11 iyun 2021-ci ildə inflyasiya proqnozlaşdırılan səviyyədən yüksək olub – 6%. 2021-ci il iyulun 23-də inflyasiya səviyyəsi 6,5%-ə, sentyabrda isə 6,74%-ə yüksəldilib. Buna səbəb istehsalın genişləndirilməsi imkanlarını xeyli üstələyən daxili tələbat idi. [1, s.43]

Ölkənin inkişafının və rifahının ən yaxşı göstəricisi ÜDM-dir. ÜDM-in səviyyəsi nə qədər yüksəkdirsə, ölkənin inkişaf səviyyəsi də bir o qədər yüksəkdir. İqtisadi inkişafın ən aşağı səviyyəsi 2018-ci ildə müşahidə olunub.İnflyasiyanın səviyyəsi nəzərdə tutulan 4%-i ötməyib, iqtisadi inkişaf səviyyəsi gözləniləndən yüksək olub. 2019-cu ilin birinci yarısında ÜDM-in səviyyəsi ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında ÜDM-in səviyyəsinin azaldığını göstərir. Amma ümumilikdə 2019-cu ildə ÜDM-in artımı 2020-ci ildən yüksək olub. Mütləq ifadə ilə desək, 2019-cu ildə ÜDM 109,1 trilyon rubl, 2020-ci ildə isə 106,9 trilyon azn təşkil edib. 2019-cu ildə ÜDM-in artımına təsir mədənçıxarma və emal sənayesində əlavə dəyərdə müvafiq olaraq 2,7% və 1,6% artım olub. Pərakəndə və topdansatış ticarəti inkişaf etmişdir. 2021-ci ilin birinci yarısında Azərbaycanın ÜDM-i ötən ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 4,8% artıb. Belə kəskin artım dövlət-özəl sektor tərəfdaşlığının inkişafı, sənaye istehsalının bərpası, yerli mallara istehlak tələbinin artması və dövlət sifarişləri üzrə xərclər ilə bağlıdır. “Bu, həm də koronavirus infeksiyası ilə mübarizə üçün tətbiq edilən məhdudlaşdırıcı tədbirlər və enerji resurslarına qlobal tələbatın azalması ilə bağlıdır”.

2021-ci ildə iqtisadi artıma nail olmaq üçün ölkə iqtisadiyyatının inkişafına təkan verən tədbirlər həyata keçirilib. Belə tədbirlər aşağıdakılardır:

1) Sahibkarlığa dövlət dəstəyi, yəni: müəssisələrə təmənnasız qrantlar, icarə haqqının möhlət verilməsi, lisenziya və icazələrin yenilənməsi;
2) 8,5 faizlə güzəştli kreditləşdirmə proqramı genişləndirilmişdir;
3) Yeni investisiya dövriyyəsinin başlanması və biznes mühitinin yaxşılaşdırılması;
4) Əhalinin gəlirlərini dəstəkləmək məqsədilə ölkə vətəndaşlarına aylıq ödənişlər;
5) Şirkətin kreditlərinin restrukturizasiyası üçün zəmanət fondunun yaradılması.

İşsizlik iqtisadi mühiti qiymətləndirmək üçün mühüm parametrdir. Ölkədə işsizlik səviyyəsi nə qədər yüksək olarsa, bank sektoruna ictimai maraq bir o qədər az olar və buna görə də pul siyasətinin bütövlükdə iqtisadiyyata hər hansı təsiri daha az nəzərə çarpacaqdır [1].

Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatı böyüyür və iş yerlərinin sayı artır. Bu dövrdə inflyasiya aşağı səviyyədə qalıb, müvafiq olaraq 4,27% və 3,05%. 2020-ci ildə işsizlik səviyyəsində - 5,9% artım olub, inflyasiya da sürətlənib - 4,91%. İşsizlərin sayının artmasına karantin, pandemiya və bu səbəblərdən yaranan iqtisadi böhran təsir edib. Ölkədə işsizlik və inflyasiya arasındakı

əlaqənin təhlilinə əsaslanaraq belə nəticəyə gəlirik ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı staqflyasiya fenomeni ilə xarakterizə olunur, yəni işsizliyin artması eyni vaxtda inflyasiyanın sürətinin artması ilə müşayiət oluna bilər. 2019-2020-ci illərdə işsizlik nisbətinin azalmasından sonra 2021-ci ildə işsizlərin sayında yenidən artım müşahidə olunub. İşsizlik səviyyəsi 10,3%-ə yüksəlib. Buna koronavirus infeksiyasının yayılması ilə bağlı məhdudiyyətlər kömək etdi. Bir çox müəssisə bağlandı. Əsasən gənclər işsiz qalıb. Yaponiya davamlı olaraq aşağı işsizlik səviyyəsini nümayiş etdirir. Yalnız 2020-ci ildə, əvvəlki 11 ildə ilk dəfə olaraq, işsizlik səviyyəsi davamlı olaraq yüksəldi. Məhdudiyyətlər, qeyri-sabit iqtisadi vəziyyət və əhali itkisi Doğan Günəş ölkəsini əsirgəmədi. Qeyd etmək lazımdır ki, Yaponiyadakı işsizliyin dinamikasını digər inkişaf etmiş ölkələrin dinamikası ilə müqayisə edəndə pandemiyanın nəticələri o qədər də kəskin olmayıb. Amerika iqtisadiyyatı koronavirus pandemiyası səbəbindən bağlanıb. 2020-ci ildə ABŞ-da işsizlik Böyük Depressiyadan bəri ən yüksək səviyyədə olub. [5, s.22].

Nəticə

Təhlillərə əsaslanaraq aşağıdakı nəticələri çıxarırıq: 2020-ci ilin birinci yarısında təkcə Azərbaycan Respublikasında deyil, digər inkişaf etmiş ölkələrdə də (ABŞ, Yaponiya, İtaliya) aşağı ÜDM artımı və işsizlik nisbətinin artması müşahidə edilmişdir. Dəyişikliklərə səbəb pandemiya dövründə iqtisadi inkişafın məhdudlaşdırılması olub. Əlavə etmək lazımdır ki, inflyasiya ilə istehsalın artımı arasında əlaqə zəifləyirsə, o zaman bu, pul siyasətinin imkanlarında özünü göstərir. İqtisadi ədəbiyyatda belə bir fikir var ki, bu cür dəyişikliklər inflyasiya hədəflənməsinə kütləvi keçiddən sonra formalaşmış sabit uzunmüddətli struktur xarakterlidir. Təhlillərə əsasən sübut edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının işsizlik səviyyəsi inflyasiya səviyyəsinin əksi deyil, inflyasiya səviyyəsinin artması ilə yanaşı, işsizlik səviyyəsi də arta bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı Hesabatları. 2022.
2. C.M.Keynz. Məşğulluq, mənfəət və pulun ümumi nəzəriyyəsi. Bakı 2014. 297 s.
3. İqtisadi nəzəriyyə. Makroiqtisadiyyat-1,2. (RF əməkdar elm xadimi prof. i.e.d. Q.P.Juravlyovanın ümumi redaktəsi ilə). Moskva 2013. Bakı 2014. 277 s.
4. M.A.Əhmədov, A.C.Hüseyn - İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsinin əsasları‖ Bakı 2011. 200 s.
5. Ramiz Rzayev. Pul, Kredit və Banklar. Bakı-2014. 304 s.
6. Rasim Həsənov. "İqtisadi siyasət: metodologiya və praktika", Bakı: "İqtisad Universiteti" nəşriyyatı. (2014) 309 s.
7. Saleh Məmmədov. İnflyasiya və maliyyə bazarı Bakı-2018. 300 s.
8. Aliev A. A. Integratsiya investitsionnoy politiki i strategicheskogo razvitiya Azerbaydzhana [Integrating Investment Policy and Strategic Development in Azerbaijan], Vestnik Rossiyskogo ekonomicheskogo universiteta imeni G. V. Plekhanova [Vestnik of the Plekhanov Russian University of Economics], 2014, No. 4 (70), pp. 90–100. (In Russ.).
9. Anureev S. V. Denezhno-kreditnaya politika, disproportsii i krizisy, monografiya [Monetary and Credit Policy, Disproportions, Crises, monograph]. Moscow, KnoRus, 2009. (In Russ.). 296 s.
10. Keyns J. M. Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg [General Theory of Employment, Interest Rate and Money]. Moscow, EKSMO, 2007. (In Russ.). 408 s.
11. Kudrin A. Inflyatsiya: rossiyskie i mirovye tendentsii [Inflation: Russian and Global Trends], Voprosy ekonomiki [Issues of Economics], 2007, No. 10. (In Russ.). 186 s.
12. Ol'shevskiy V. Teoriya inflyatsii v Rossii: istoricheskiy aspect [Theory of Inflation in Russia: Historic Aspect], Voprosy ekonomiki [Issues of Economics], 2006, No. 1, pp. 39–49. (In Russ.).

Самир Сахиб оглы Мамедов
Консультант-инспектор Регионального
Управления Экологии и Природных Ресурсов № 3

Инфляция в Азербайджанской Республике и ее влияние на денежно-кредитное регулирование экономики

Резюме

Цель исследования. Целью исследования является изучение сущности, роли и значения инфляционных процессов в процессе реализации денежно-кредитной политики в современных условиях.

Методика исследования. В нем содержатся положения экономической теории, диалектическая логика, положения системного и комплексного подходов, законы и постановления, касающиеся инфляции,национальные и международные стандарты бухгалтерского учета, организуются исследовательские работы отечественных и зарубежных ученых-экономистов по этим вопросам.

Прикладное значение исследования. Важность проведения политики регулирования инфляции поддержание ее стабильности и предотвращение проблем, которые могут возникнуть правильное проведение антиинфляционной политики основное прикладное значение статьи.

Результаты исследования. Самая первая и важная причина инфляции-рост денежной массы. В основном это позиция монетаристов, и, по их мнению, высокой инфляцией можно управлять только с помощью высокой денежной массы.

Оригинальность и научная новизна исследования. Выделены основные виды, факторы, влияющие на инфляционные процессы, в том числе основные показатели и риски денежно-кредитной политики. Анализируется динамика инфляции за последние годы и ее влияние на инструменты денежно-кредитной политики. Он выявил связь между изменением инфляции и уровнем безработицы. Обоснована зависимость инфляционных процессов и уровня безработицы в стране. Также освещаются основные проблемы денежно-кредитного регулирования экономики и предлагаются меры по решению выявленных проблем.

Ключевые слова: инфляция, денежно-кредитная политика, ставка рефинансирования, Фискальная политика, ВВП (валовой внутренний продукт).

Samir Sahib Mammadov
Consultant-inspector of Regional Department of
Ecology and Natural Resources No. 3

Inflation in the Republic of Azerbaijan and its impact on monetary and credit regulation of the economy

Summary

The purpose of the study. The purpose of the study is to investigate the essence, role and importance of inflationary processes in the process of implementing monetary policy in modern conditions.

Research methodology. The provisions of the economic theory, dialectical logic, provisions of a systematic and complex approach, laws and decisions related to inflation, national and international accounting standards, constitute the research works of domestic and foreign economists related to these issues.

The applied significance of the study. The importance of conducting inflation regulation policy, keeping it stable and preventing problems that may arise, properly conducting anti-inflation policy is the main application importance of the article.

Results of the study. The first and most important cause of inflation is the increase in money supply. This is basically the position of monetarists, who believe that high inflation can only be controlled by a high money supply.

Originality and scientific innovation of research. The main types, factors affecting inflationary processes, including the main indicators and risks of monetary policy are defined. The dynamics of inflation and its impact on monetary policy instruments are analyzed in recent years. It revealed the relationship between changes in inflation and unemployment rates. The dependence of the inflationary processes and the level of unemployment in the country is justified. Also, the main problems of monetary and credit regulation of the economy are highlighted and measures are proposed to solve the identified problems.

Key words: Inflation, monetary policy, financing rate, fiscal policy, GDP (gross domestic product